

ovalar arasındaki ağır hareketlerin asırlar süren gelişimine parmak basıyor. Denizleri ve kıyılarını açıklarken «şüphesiz, beşerî faaliyet açısından suyun bu geniş kapsamını ölçmek zorundayız; aksi takdirde tarih anlamsız olur eğer gerçekten yazmak mümkün ise» (s. 103) diyor ve Akdeniz'in sınırlarını, coğrafyacılara genellikle tarif ettikleri dar çerçeveden çıkarıp «Azor adalarına ve Yeni Dünya'ya, Kızıl Deniz'e ve Basra Körfezi'ne ve Nijerya hattına» (s. 168) kadar genişletiyor. «Denizin tarihini anlamak için bazen bu uzak bölgelere gitmeliyiz» (s. 223) diyor. Ona göre «tarihi, coğrafi belirtiler değil fakat onları kontrol eden ve keşfeden kimseler yapar» (s. 225). «Asıl Akdeniz iklimi oldukça dar bir bölgeyi kapsadığına» göre Braudel, Akdeniz'e tesir eden etkenleri ararken bu dar şeridin ötelere sık sık gitmiş, şehirleri, ulaştırmayı, denizden gelen ve oraya giden herşeyi göz önüne almıştır. «Bu kitap beşerî birlik ile ilgilidir» (s. 276).

Eserin ikinci kısmında XVI. yüzyıl Akdeniz iktisadiyatı ele alınıyor. Bu asırda iktisadî hayata tesir eden faktörler (ulaşım problemi, nüfus hareketleri, dışarıdan gelen kıymetli madenler-altın, gümüş- fiat hareketleri -yükselmeler- ve baharat, hububat ticareti ile kuzeyli -İngiliz, Hollandalı- tüccarların gelişleri) tafsilâtlı olarak anlatılıyor.

Osmanlı İmparatorluğunun ve diğer Akdeniz ülkelerinin ekonomilerine bazı dağalanmalarla pek tesir etmiş olan baharat ticareti, Braudel'in çalışmaları yanında (s. 543-570) Portekizli tarihçi V. Magalhaes Godinho'nun eseri (*Os Descobrimentos e Economia Mundial*, 2 cilt, Lizbon, 1963-65) ile şimdi daha iyi açıklanmış bulunuyor. Bu çalışmalar şüphesiz Osmanlı İktisat Tarihi alanındaki araştırmalara ışık tutacaktır. Nitekim buğday ticaretini anlatırken, XVI. yüzyılın ikinci yarısında imparatorluktan batıya giden buğdayın kesilmesini nüfus artışına -hakkı olarak- bağlarken delillerindeki yetersizlik Osmanlı iktisat tarihçisi İngiliz M.A. Cook'un dikkatini çekmiş, Türk arşivlerine dayandırdığı «*Population Pressure in Rural Anatolia: 1450-1600*» (1972) adlı çalışmayı ele almasına sebep olmuştur.

Mükemmel olarak da resimlenmiş ve grafiklenmiş olan «*II. Filip Devrinde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*» okuyucuya zevk veriyor, bir o kadar da düşündürüyor.

Salih Özbaran

Vasil Marinov, *Prinos km izučavaneto na bita i kulturata na Turtsite i Gagavzite v Severoiztočna Bulgariya* (Kuzeydoğu Bulgaristan'daki Türk ve Gagavuzların yaşayış ve kültürüne dair araştırmalar), Bulgar İlimler Akademisi Etnografya Enstitüsü, Sofya 1956, 360 sayfa, 173 fotoğraf, 204 şekil ve bir harita.

Türk tarihi ve Türk kültürü ile tarih boyunca olduğu gibi, bugün de yakın münasebeti olan Bulgaristan'da gerek Türk tarihi ve gerekse Bulgaristan'

da yaşayan Türklerle ilgili önemli neşriyat yapılmaktadır. Kırallık devri ilim neşriyatı ile komünizm devri ilim neşriyatı arasında ilmi mahiyet itibarıyla birincinin lehine olarak köklü bir fark göze çarpmaktadır.

Tanıtmakta olduğumuz eser siyasi gaye ile hazırlanmış bir eserdir. Fakat kitabın esasını teşkil eden malzeme kısmı (44-360. s.) Bulgaristan'ın Kuzeydoğu bölgesinde yaşayan iki Türk zümresinin (Gagauzlar ve Deliorman Türkleri) maddî kültürünü ortaya koyması bakımından bizim için de değerlidir.

Önsöz'de müellif, Kuzeydoğu Bulgaristan'daki Türk ve Gagauz ahalisinin menşei ile birçok Bulgar ve yabancı âlimlerin uğraştığını, fakat bunun oldukça karmaşık ve hali güç bir mesele olduğunu belirtiyor. Bu meselenin halline yardımcı olmak maksadı ile daha 1928'lerde bu bölgedeki araştırma ve incelemelerine başlanmış olup, hangi yıllarda hangi köylerde incelemelerde bulunduğunu ve ne gibi malzemeler topladığını kaydettikten sonra, kendisine bilgi veren şahısların adlarını ve köylerini zikrederek teşekkür ediyor (s. 3-4).

Kitabın birinci kısmı «Kuzeydoğu Bulgaristan topraklarında etnik değişmeler» başlığını taşıyor. Bu kısım (s. 5-43) adı geçen bölgedeki Türk ve Gagauzlar üzerine tetkikte bulunmuş ve fikir yürütmüş olan Bulgar ve yabancı müelliflerin eserlerinden derlenmiş giriş mahiyetinde bir çalışmadır.

Küçük Skitya veya Aşağı Mizya denen bu bölgedeki kazılardan anlaşıldığına göre, daha paleolitik ve neolitik çağlarda oldukça sık bir nüfusun bulunduğu, daha sonra Trakların Get kabilesinin yaşadığı, M.Ö. 46 yılında Roma İmparatorluğuna geçince buranın nüfusunun romalılaştığı kaydedildiği halde, neden Küçük İskitya dendiği ve İskitlerin yerleşip yerleşmediğinden söz edilmemektedir. Roma İmparatorluğunun çöküşü ile bu topraklara Gotlar, Hunlar, Avarlar, Slavlar, Proto-Bulgarlar, Peçenekler, Kumanlar v.b. kavimler gelmişler, diye kaydedildikten sonra, bu adı geçen kavimlerden yalnız Slavlardan uzun uzun bahsedilmekte, Bulgarların ataları olan Proto-Bulgarlardan bile söz edilmemektedir. Bilhassa Deliormanda, Rus müverrihi P.N. Tretyakof'un haritasına atfen, Sever adlı Slav kabilesinin yerleştiği ve Deliormanın tamamen bir Slav ülkesi haline geldiği belirtiliyor. Halbuki, ne Balkanların tarihiyle uğraşmış olan yabancı müverrihlerin, ne de daha önceki Bulgar âlimlerinin böyle bir iddiası olmamıştı.

Proto-Bulgarların Türk menşeli olduğunu inkâr edememekle beraber, yine Tretyakof'a dayanarak Güney Rusya bozkırlarında müşterek yaşadıkları, Slavların, Bulgar hanı Asparuş'u destekledikleri ve Tuna'yı geçip Deliorman bölgesine yerleşince de Slav-Bulgar devletini müşterek olarak kurdukları, zamanla Bulgarların Slavlar arasında eridikleri bildiriliyor. Daha sonra XI. asırda Peçeneklerin akınlarından bahsedilmekte, 1091 yılında Bizans imparatoru Alexi Komnen tarafından ezildikleri ve bakıyyelerinin de Makedonya'da iskân edildiği kaydediliyorsa da, Peçenekleri mağlûb edenlerin Bizanslılar değil, Bizanslıların kandırarak Peçeneklerin üzerine göndermeyi başardıkları Kumanlar olduğu tarihçe bilinen bir gerçektir. Peçeneklerden Kuzeydoğu Bulgaristan

bölgesinde hiç bir eser kalmadığına ait iddia da bilinenlere aykırıdır. Çünkü Kowalski, *Kuzeydoğu Bulgaristan Türkleri ve Türk Dili, Türk Dili ve Edebiyatı dergisi* c. III, S. 3-4, İstanbul 1949) adlı makalesinde bu bölgenin Türk nüfusunun menşei hakkındaki görüşleri özetlediği gibi, kendi yapmış olduğu araştırmalardan da buradaki Türklerin, Osmanlılar devrinde dillerinin iptidai Türkçeden değişerek Osmanlılaşan kuzey menşeli Türklerin (Uz, Peçenek ve Kumanların) bakıyyesi olduğunu ortaya koymuştur.

1065 yılından sonra Tuna'yı aşarak Balkanlara yerleşmeğe başlayan Kuman Türklerinin Bulgaristan'ın idaresinde büyük rol oynadıkları ve zamanla Hristiyanlığı kabul ederek Bulgarlarla karıştıkları, Türkçeyi terkederek Bulgarlaştıkları tarihi kaynaklara uygun olmakla beraber, Kumanların Tanrı Dağlarında yaşayan bir İranî kavim olup daha sonra Türk kavimlerinin tesiriyle Türkçeyi benimzediklerine dair Bulgar tarihçisi Mutaşçiev'e atfen zikredilen iddia (s. 8), ilmi gerçeklere aykırıdır.

Bir kısım Kumanların da Peçenek ve Uzlarla karışarak Bulgarlar tarafından temessül edilemediği ve Osmanlıların Dobruca'ya hâkim olmasıyla eski Türk lehçesinin yeni Osmanlı-Türk lehçesinin tesiri altında değişerek bugünkü halini aldığı, bugünkü Gagauzların bunların bakıyesi olabileceği akla yakın görülüyorsa da, Gagauzların doğrudan doğruya Hristiyan Oğuzların(Uz) bakıyesi olduğu kanaati bazı Türkoloji âlimleri nezdinde hâkimdir. Ancak bu iddiaları ile müellifin daha ilkeri sayfalarda (49,50 v.b.) Gagauzların Bulgarcayı unutmuş Bulgarlar olduğunu sık sık tekrarlaması kendi kendine tezada düş-tüğünü ispatlamaktadır.

«Türk Feodal Devri» başlığı altında anlatılan Bulgaristan'ın Osmanlılar tarafından fethi de yine Türk tarihine hakaret ve bir sürü asılsız iddialarla doldurulmuştur. Osmanlıların Kuzey Bulgaristan'ı fethinden sonra, eski köklü Bulgar nüfusunun bir kısmının imha edildiğini, bir kısmının sürgün edildiğini ve geri kalanlarının da zorla Türkleştirildiğini, müellif «benim kanaatim» diye belirterek kaydediyor ki, bugünkü Bulgarların nereden geldikleri sorusu akla geliyor. Bu bölüm böylece sonuna kadar Türklerin «barbarlıkları», Bulgarları imha etmeleri ve zorla Türkleştirmelerine dair sözde delillerle devam ediyor.

Bütün bunlarla varılmak istenen netice, bugünkü Bulgaristan Türklerinin ve Gagauzların aslen Türk olmayıp, Türkleşmiş veya silâh zoru ile Türkleştirilmiş olduğudur. Bu netice de Bulgaristandaki Çingenelerin ve Kuman aslından gelen Pomakların 1972 yılından beri askerî birlikler ve polis müfrezeleriyle yapılan baskınlar ile Bulgarlaştırılmaya zorlandıkları gibi, diğer Bulgaristan Türklerini de Bulgarlaştırma propagandası içinde zemin hazırlanmış olacaktır. Böylece «bunu yalnız biz değil, tarihte Türkler de (Osmanlılar) aynı şeyi yapmıştır» diyerek zoraki Bulgarlaştırma kampanyasına bir mesned aranmaktadır.

Kitabın ikinci kısmında incelenen köyler hakkında kısa izahatlar verilmiş-

tir (s. 44-61). Müellif, 1949, 1950, 1951 ve 1952 yıllarında seçmiş olduğu şu Türk ve Gagauz köylerinde incelemelerde bulunduğunu kaydediyor :

Mahmuzlu ve Kus (Yeni Pazar kazasına bağlı), *Gulocva ve Caferler* (Balbunar kazası), *Mesimmahalle* (Tutrakan kazası) ve *İzlatar* (Eski İstanbulluk kazası).

Gagauz köylerinden de aşağıdaki köyler zikrediliyor :

Voyvoda (Yeni Pazar), *Kestiriç* (Varna), *Gâvursögütçük* (Balçık, Kavarna kasabası (Balçık kazası) ve *Karaağaç* (Pıravadı).

Deliorman'ın büyük köylerinden olan Mahmuzlu (1200 haneli) köyünden bahsederken, 1900 yılına kadar tamamen Türklerle meskûn olduğu, Bulgarların bundan sonra Dobruca köylerinden ve Urbitsa'dan gelip Doburcan mahallesini teşkil ettiklerini kaydetmesi, bu zamana kadar tamamen Türk olan Deliorman'ın, 93 Harbinden sonra Bulgaristan kurulunca, Bulgar hükümetleri tarafından geçitli bölgelerden plânlı bir şekilde Bulgar halkı ile iskân edilerek Bulgar damgası vurulmaya çalışıldığını ortaya çıkarmaktadır. Bu kolonizasyon 1945 den sonrada devam etmiş ve Türk köylerine Bulgarlar yerleştirilerek devlet tarafından Türklere alınan mallar Bulgarlara verilmiştir. Müellifin diğer köylerle ilgili izahatında da bu kolonizasyondan bahsedilmektedir.

Voyvoda köyünden bahsederken, köyün XVII. yüzyılın başında birkaç Bulgar tarafından kurulduğu ve bunlar Türkçe konuştuklarından dolayı Gagauz deniyor, ama aslında Bulgarmışlar, hattâ komşu köylerden gelip yerleşen Bulgarlar, köyde Türk olmadığı halde Türkçeyi benimsemişler ve Bulgarca'yı unutarak «Gagauz» olmuşlar, deniyor. Keza Varna'nın Kestiriç köyü hakkında bilgi verilirken de, burada Türkiye zamanında Yahya Efendi adında birinin çiftliği bulunduğunu, Bulgarların bu çiftlikte çırak ve işçi olarak çalıştığı, Türkçe konuştuklarından dolayı kendilerine Gagauz denildiği, hattâ Yanbolu ve diğer yerlerden gelen Bulgarlar'ın bile Türkçeyi öğrenerek Gagauzlaştığı kaydediliyor ki, 80 yıldan beri tek bir müslüman Türk olmadığı halde, bu köyün bugün de Türkçe konuşmakta olmasının sebebi üzerinde hiç durulmuyor. Keza Gâvursögütçük (müellif Gâursuyutçuk diye kaydediyor) köyü hakkında bilgi verirken de, bu adın «Bulgar Pınarı» mânasına geldiği, zira Türklerin Bulgarlara «gâvür» dedikleri, dolayısıyla burada eskiden de Türk olmadığı halde, Türkçe konuşan Bulgarların oturduğu, Çirpan, Yanbolu, Kırkkilise taraflarından gelen Bulgarların da Türkçeyi benimseyerek Gagauzlaştığı belirtilerek Gagauzun Türkçe konuşan Bulgar olduğu tekrarlanmaktadır.

«Etnik Notlar» (s. 48) başlığı altında bu köylerden, bilhassa yaşlı kimselerden Türklerin yaptıkları mezalimler ve zoraki Türkleştirme hâtıraları nakledilmekte, bir çok Türk köylerinde Bulgar asıllı ihtiyar kadınlar veya ihtida etmiş aileler bulunduğu masalları anlatılıyor ki, Deliorman köylerinde böyle bir şey bilinmiyor. Müellif, herhalde tezini destekleyebilmek için, Türk idaresini yaşamamış, görgü şahidi olmayan kimselerden yakıştırmalar toplamaktan

başka çare bulamamıştır. Bilhassa Mahmuzlu köyünde bir Türk kızı ile evlenerek müslüman olmuş eski bir Bulgarın bulunması, müellif için büyük bir delil olmuştur. Bu köylülerin, dedelerinin ne zaman buraya gelip yerleştiklerini bilmediklerini, halbuki kızılbaşların dervişleriyle birlikte Horasan'dan oldukça eskiden XIII-XIV. asırlarda gelmiş olduklarını bildiklerini, Mahmuzlu Türkleri de eğer Anadolu'dan gelselerdi mutlaka bu hâtıraları unutmazlardı diyerek, bu durumda «aşimile» edilmiş veya zorla Türkleştirilmiş Bulgarlar olmaları ihtimalini kaydediyor (s. 49).

Köy ve yer isimleri (s. 59-61) yanbaşlığı altında adı geçen köylerin halk rivayetlerine göre adları mânâlandırılmış ve civarlarındaki yer adları da verilmiş. Köste, Karatlar, Tekederen, Kocakuz, Kurtbaba, Hisar, Uzunkuyruk, Aykırığöl, Kuzaltı, Karasuluk, Hasekinli, Kayrak, Karapelitgölcüğü, Maltepe, Mayadağ, Kanlıkulak, Topraklık, Haramigölcük, Ayazmatepesi, Yalı, Balaban, Kocatepe v.b. gibi tamamen Türkçe olan orman, vadî, göl ve eski köy yerlerinin adları, bu bölgenin tam bir Türk toponimisine sahip olduğunu gösteriyor. Müellifin, Türkçe konuşan Bulgarlar olarak kabul ettiği Gagavuz köyleri civarındaki yer adları da tamamen Türkçedir. Nitekim yazar kendisi de : «*Görüldüğü gibi toponimi tamamen Türktür*» diyerek bu gerçeği itiraf ediyor ve Osmanlı Türklerinin buraları almasından sonra köylere Türkçe adlar verildiğini, bunların Bulgarcadan tercüme edildiğini, bazılarının ise Bulgarca olarak bırakıldığını kaydetmek sureti ile, Türkler gelmezden önce yine bulgarca olarak aynı adları taşıdıklarını iddia etmektedir. Ancak Osmanlıların buradaki şehir ve köy adlarını değiştirmedeği, yalnız Türk telâffuzuna göre söylenip yazıldığı Varna, Şumnu, Silistre, Hezargrad, Rusçuk, Izlatar, Gulocva gibi şehir ve köy adlarından anlaşılmaktadır. Adı geçen bölgedeki köy ve kasabaların büyük bir çoğunluğunun Türkçe adlar taşıması, bunların ya Osmanlılardan önce gelen Uz(Oğuz), Peçenek ve Kuman gibi Türk kavimleri tarafından, ya da Osmanlılar devrinde kurulan yerleşme merkezleri olmasından ileri gelmektedir.

Bu bölümün sonunda müellif artık bütün delilleri ile ispat(!) ettiği Bulgarların ve yer adlarının Türkleşmesini neticeye bağlayarak ahalinin menşeyini açıklığa kavuşturdu, şimdi de Türk ve Gagauzların meslek, teknik ve ekonomi malzemelerine geçelim, diyor. Bu arada Bulgarların tam bir din, dil ve kültür asimilasyonuna uğrayarak ad ve soy adlarının da değiştiğini, zorla müslümanlaştırıldıktan ve sünnet edildikten sonra kendilerine Türk ad ve soyadları verildiğini kaydetmeyi de ihmal etmemiştir. Yalnız dil asimilasyonuna uğrayan Bulgarlar, yani Gagauzlar ise, İvan, Stoyan gibi öz adlarını koruyabilmişler(!).

Bütün bunların gerçekte hiç bir ilgisi olmadığını, Gagauzların XI. yüzyılda buralara gelip yerleşen ve Hıristiyanlığı kabul eden Oğuzlar (Uz) ın ahfadı olduğunu, Türklerin de, gerek kuzeyden gelen Uz, Peçenek ve Kumanelerin ve gerekse güneyden Anadolu yoluyla gelen Yörüklerin tabakalaşmasından meydana gelmiş özbeöz Türk zümresi olduğunu Vasil Marinov da pekâlâ biliyordur. Fakat ne yapsın ki, devlet Türkleri Bulgarlaştırabilmek için ilim adına bu nevi propaganda neşriyatını emrediyor.

Kitabın üçüncü bölümü «Bölge Halkının sanat, teknik ve iktisadiyatı (geçmişte ve günümüzde)» başlığını taşıyor (s. 62). Bu bölüm; 1. Köy iktisadiyatı, 2. Ev sanatları ve ev ekonomisi, 3. Aletlerin keskinlenmesi (bileme) adı altında üç kısma ayrılmış.

Köy İktisadiyatından, önce ziraat ele alınmış, Burada müellif daha önce yapılan çiftçi aletleri ile ilgili araştırmalardan da faydalanarak, hattâ arkeolojik kazılarda bulunan çiftçi aletleriyle de ilgi kurarak Kuzey-doğu Bulgaristan bölgesindeki Türklerin bu gün de bunlara benzer aletler kullandığını ispat etme gayretine düşüyor. Kitapta kullanılan ilk fotoğraf da Preslav (Eski İstanbulluk) kasabasında yapılan kazılardan çıkan saban çeşitlerini gösteriyor. Şekil 3 ve 4'te çizilmiş olan krokilerle benzerlikler aranıyor (s. 63, 64, 56). Ayrıca Rus müelliflerin etnografik eserlerinden de saban ve sivrikürek (bel) resimleri gösterilerek Ukrayna köylerindeki benzerleri ile alâka kurulmaya çalışılıyor. Daha sonra tarihi bilgi de verilerek, Osmanlılar devrinde ilkel bir çiftçilik uygulandığı, fakir reyanın Türk çiftlik sahiplerine angarya usulü boğaz tokluğuna çalıştığı, Türk feodalleri ile birlikte Bulgar çorbacı(ağa)larının da Bulgar halkını sömürdüğü bildiriliyor.

Sürmek (tarla sürümü) yanbaşı altında (s. 67) sürüm ve ekim işlerinden bahsederken, sürümden önce tarlalara «bokluk» atıldığı, Türklerin, Gagauzların ve Bulgarların da hayvan gübresine «bokluk» adı verdiği belirtiliyor, fakat bu kelimenin Slavca veya Türkçe menşeli olduğundan söz edilmiyor. Belki müellif bunun da Türkleştirilme(!)den önceki devirden kalma bir kelime olduğu, bundan dolayı da hem Bulgarlarca, hem de Türk ve Gagauzlarca aynı adın kullanıldığı kanaatindedir. Aynı yerde gübre taşımada kullanılan «çiten» (ince çubuktan örülmüş küfe), ağaç «eşek», ahır gübresi taşımada kullanılan tahta veya çubuktan yapılmış «tezgere» ve «bokluk targası» gibi aletler de tanıtılmakta, resim ve şekillerle gösterilmektedir.

Sayfa 69'dan itibaren (69-79) bugün kullanılmakta olan «saban» çeşitleri tanıtılıyor. Ok, tutak, çivi, demirsillik, ek, kılıç, kulak, puylu gibi tamamen Türkçe olan kısımlardan ibaret olan saban veya «kara saban»ın bu kısım adlarının Bulgarlar tarafından da kullanıldığı belirtiliyor. Her halde, müellifin iddialarına bakılırsa, Osmanlılar tarafından unutturulmuş olması gerekir. Daha sonra pulluk ve çeşitleri anlatılmış bol resimler derc edilmiş (79-90), beygir (at) sabanları (s. 91-95), ağaç pulluklar (96-100) ve pulluk koşumunda kullanılan boyunduruk, pulluğu temizlemeye yarayan «çekel» ve «örende» gibi aletler tanıtılmakta. Müellifin «beygir saban» (beygir sabanı), «kalıç» (kılıç), «saban demir» (saban demiri), «diç selve» (diş selve), «biyuk pulluk» (büyük pulluk) gibi geliş güzel yanlış kayıtlarından Türkçeyi iyi öğrenmeden bu işi yapmaya kalkıştığı ortaya çıkmaktadır. Halbuki, böyle bir etnografik çalışma iyi Türkçe bilmeyi değil, aynı zamanda Türkolog olmayı gerektirir. Yalnız mahallî Türkçe değil, edebî Türkçeyi ve onun gramer kaidelerini bilmeyi, diyalektoloji bilgisini gerektirir. Yazar Türkçe sözleri Bulgarca olarak imkân dahilinde bile doğru yazamamış. Halbuki, bu tip araştırmalar transkripsiyon kullanmayı da gerektirmektedir.

Sayfa 101'den itibaren ekimle ilgili alet ve terimler tanıtılıyor. Bu kısımda «şinik», «sürgü», «yuvarlak» gibi aletlerle ilgili çeşitli resim ve şekiller göze çarpıyor (s. 101-108). Bundan sonra orak ve orakla ilgili aletler tanıtılıyor (108-113). Sayfa 113'ten itibaren harman ve harman dövme esnasında kullanılan «kannı» (kağrı), araba, döven, diiren (dirgen), yaba, saman targası gibi aletler resim ve şekilleri ile birlikte tanıtılıyor. Bundan sonra çapalama (s. 124-127), Tütün yetiştirme, pamuk ekimi gibi ziraat işleri ve aletleri anlatılıyor.

132-144 sayfalarda Bahçevancılık, meyvacılık, bağcılık ve alafçılık işleri anlatılırken yine kazma yerine «kızma», keser yerine «köser», meyvacılık yerine «emiş baagalık» (yemiş bahçeciliği) gibi *Türkçeyi iyi bilmemekten* mütevellit hatalar göze çarpmakta.

Sayfa 144'ten 174'e kadar devam eden «Hayvan Bakıcılık» bölümünde hayvancılığın çeşitleri, hayvan besleme şekilleri, hayvancılık mamüllerinin elde edilmesi, «sürek», «sürü», «sagmal», «saya», «susuuru» (susığırı) «egrek», «sıyırğı», «germe», «tuz koyacağı» v.b. hayvancılık terimleri anlatılıyor.

Sayfa 175'te Ev sanatları ve ev ekonomisi başlığı ile; un öğütme işi, kaya, yel değirmeni ve bunlarla ilgili terim ve işler anlatılıyor. Sayfa 184'te Ayçiçeği ve hardal yağının elde edilmesi, yün ve pamuğun işlenmesi ve bu işlerde kullanılan alet ve terimler bol resim ve şekillerle anlatılmış. Bilhassa Razgrad'ın Caferler köyüne ait alevî Türk kadınlarının yün ve dokuma işleri esnasında çekilmiş fotoğrafları kitaba renk katmaktadır. Bundan sonra Süt işleri (s. 211-215), Dericilik (215), Ağaç işleri ve ev inşaatı (s. 216-220), Toprak, taş ve demir işleri (s. 221-228) anlatılmakta. Üçüncü bölümün sonunda da aletlerin bilenmesi resim ve şekillerle anlatılmakta (s. 228-230).

Dördüncü bölümde «Mesken» başlığı altında ev ve avlu durumları, ev plânları ve şekilleri ve bunlarla ilgili terimler anlatılmakta (s. 231-240). 240-255. sayfalarda ev eşyaları ve kapkacak hakkında bilgi verilmekte. 255-261. sayfalarda çocuk oyuncakları, beşikler ve müzik aletlerinden bahsediliyor. Burada da salıncak yerine «salancak», yorgan yerine «yurgan», âşık yerine «aşık», saz yerine «sas», kemâne yerine «kimene» gibi bir çok hatalar göze çarpıyor.

261-269. sayfalarda hayvancılık ve çiftçilikle ilgili ek yapılardan bahsediliyor. Bu kısımda «dam»(ahır), «samannık», «hambar», «mısır çiti», «domus koşarası» (Gagauzlarda), «kümes» ve «saya» (koyun ağılı) gibi yapılar plân ve bol resimlerle açıklanmış. Bundan sonra ısıtma ve aydınlatma (s. 269-272), su tedariki ve temizlik işleri (s. 272-283) Deliorman köylerinin su kuyularına ait fotoğraflarla ortaya konmuş.

Beşinci bölüm gıda işlerini ele alıyor (s. 284-301). Bu bölümde ekmeğin yapılışı ve pişirilmesi ve bununla ilgili aletler, fırınlar, fırın küreği ve fırın süpürgesi; çeşitli otlardan (labada, ıstirotu, ısırgan gibi) yapılan yemekler; kızılçık, güvem, çilek, yaban gülü gibi meyvelerden yapılan hoşaf; hayvan kesme ve hayvan etinden yapılan yahni, kızartma, sızırma, pastırma, köfte, su-

cuk gibi yiyecekler; çorbalar, kaz ve tavuk etinden yapılan yemekler, halva (helva), malay, kaçamak, akıtma, gözleme, pazlama, keşkek ve aş gibi daha bir çok mahallî yemek çeşitleri anlatılmaktadır. Hoşafılardan «armut turşusu» nun çok yaygın olduğu, şeker kamışı, karpuz ve pancardan «macun» (pekmez) yapıldığı, Gagauz ve Alevî Türklerin tatlı ve ekşi şarap ve rakı yapıp içtikleri belirtiliyor. Bilhassa cezvede kahve pişirmenin yaygın bir gelenek olduğu görülüyor. Yiyecek mallarının korunması için ekin kuyusu, kompir (patates) kuyusu, turp kuyusu gibi kuyularda muhafaza edildiği, kışları çeşitli turşular yapıldığı, deri içine «tulum peyniri» basıldığı, küplere pastırma ve sızırma gibi pişirilmiş et depo edildiği, sucuk hazırlandığı da ilâve ediliyor ki, eski göçebe yürük hayatının geleneklerinin devam ettiği kolayca anlaşılıyor. Bu bölümün sonunda yemekle ilgili kapkacaklar sayılmış ve yemek vakitleri ile yemek yeme tarzları ve bununla ilgili âdetler de sayılmıştır.

Altıncı bölümde «Taşıt Vasıtaları» başlığı altında, önce vasıtasız, yaya olarak eşya taşınması anlatılmış ve bu işin torba, heybe, sepet, çanta v.b. âletlerle yapıldığı bildirilmekte, fotoğraflarla ellerinde bohça götüren çarşafılı (yörük kıyafetli) kadınlar gösterilmektedir. Daha sonra «kannı» (kağrı), taliga, ağaç araba, demir araba, kızak gibi taşıt vasıtalarıyla eşya ve insan taşınması anlatılmaktadır. Bu vasıtaların çeşitleri ve kısımları hakkında da bol fotoğraf ve şekiller sunulmuştur (s. 302-318).

Altıncı bölümden sonra yer alan 1.5 sayfalık «Netice» bölümünde, müellif, tanıtmanın başında belirttiğimiz hiç bir ilmi mesnedi olmayan ve tamamen kasıtlı bir propagandaya dayanan gülünç iddiaları bir kere daha tekrarlamaktadır.

321-327. sayfalarda faydalanılan kaynakların bir bibliyografyası verilmiş. Bundan sonraki sayfalarda (s. 328-337) kitabın Rusça ve Almanca özeti yer almıştır. Şahıs adları, yer adları ve çeşitli âlet isimlerini ihtiva eden bir indeks konmuş (339-356). Kitap konu alınan bölgeyi gösteren bir küçük harita ile son buluyor. Bununla beraber eserin Propaganda kısmı bir tarafa bırakılınca, kitap Türkoloji yönünden ilgi çekici malzeme ihtiva ediyor.

Ahmet Cebeci

«East and West»: C. Northcote Parkinson, John Murray, London 1963. = 1.50. XIV + 290 s., 24 harita.

«Doğu ve Batı» başlığını taşıyan bu eser, dünya medeniyetinin iki ana kaynağını ele alıp aralarındaki ilişkileri -ticaret, siyaset, ilim ve teknoloji sahalarında- inceleyerek bu ilişkilerin sebep ve bilhassa neticeleri üzerinde duruyor.

Eski medeniyetlerin incelendiği bir bölümle başlayan kitap Darius'u, Truva'yı, eski Yunan dünyası ve İskender'i, Roma imparatorluğunu ele aldıktan sonra, Doğunun zaferi diye adlandırdığı ortaçağ İslâm dünyası, onun karşı-

Güney Doğu Avrupa Araştırmaları F. 34